

בית דין מיוחד לזכרון
מאמר: בן-ציון יצחק זלמן

⑨
מאמר: זלמן

יב וצריך הקורא לקרות וכו'.
מימרח פ"ק (סו:). ושם ס"ר
זרל וי"ו דויתחל לריך לממתחיה
בזקיסה מ"ט כוללו כחדל זקיסל
לחזקיסו, עוד שם שירה זו אריח
על גבי אריח לבנה על גבי לבנה,
פ"י אריח ולת ולת זה ע"ג זה לבנה
שמות האנשים שהם רחבין. ושתייהם
בהלכות ולא ידעתי למה לא נחבטו
בדברי רבינו ואולי יש לו פ"י אחר
כזה:

①
מאמר: זלמן
אנשי
בגמט הגדולה כתבו (קנ"ג סימן) יחזקאל
ושנים עשר דניאל ומגילת אסתר
②
ע"פ

כתב
יחזקאל - שנתבא בגולה ואינו יודע
למה לא כתב יחזקאל בעצמו אם לא
מפני שלא נתנה נבואה ליכתב בחולה
לארץ וכחצם אלו לאחר שזלו לארץ
וכן ספר דניאל שהיה בגולה וכן מגילת
אסתר

③
ספר זלמן ב"ר

ביום
ההוא בא מספר ההרונים וגר (אסתר ט יא), ובאותו הזמן לשנה הבאה
נאמר, ותכתב אסתר המלכה בת אביחיל וגר (שם ט כט),

④
מאמר: זלמן ב"ר

כ ויכתב מרדכי את-הדברים האלה וישלח
ספרים אל-כל-היהודים אשר בכל-מדינות
המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים:

⑤
ע"פ

(כ) ויכתב מרדכי. היא המגילה הזאת כמות שהיא:

⑥
מאמר: זלמן ב"ר

ס אין כתבין
את המגילה אלא בדיו על הגליל או על הקלף
כספר תורה. ואם כתבה בפי עפצא (י) וקלקלתם
כשרה. כתבה בשאר מיני צבעונים פסולה.

וצריכה (ז) שרשם כתיבה עצמה. ואין העור שלה צריך עצה (ז) לשמה. היתה כתיבה על הגיר או על
עור שאינו מעובד או שכתבה גיר או מין פסולה:

⑦
מאמר: זלמן ב"ר

יב [ט] וצריך
הקורא לקרות עשרת בני המן ועשרת [פ]
בנשימה אחת כדי להודיע לכל העם שכולם
נתלו ונהרגו כאחד. ומנהג כל ישראל שהקורא
את המגילה קורא [ג] ופושט כאגרת (להראות
הגם) וכשיגמור חוזר וכורכה כולה ומברך:

⑧
מאמר: זלמן

אמר רב אדאון יפ יעשה בני-הבית תשעה צדק לפרטת גשימה אחת סא בעמא טלח דדי
הדי נפק גשמייה אמר רבי יוחנן וי"ו דויתחל לריך לממתחיה (בסודא) ולביתא סא
בעמא טלח דדי וקפא אדוקי אמר רבי תינא בר פפא דרש ר' שלא איש כפר תשרא יכל
השוחח טלח נביתא אריה על גבי לבנה ולבנה על גבי אריה יוחנן כשרה זו וסלכי בעון שארית
על גבי אריה ולבנה על גבי לבנה כשם שלא היה הקפה למחלת

כתיב ככל וכתב אסתר המלכה וכתב החס ויאמר לבס
ברוך וגו' ואני טבח על הספר בדיו, כרי דלריכין דוקא
לגז"ש דכתיבה כתיבה ללמד על כתיבה מגילה שאינה רק על
הספר ובדיו, ולכאורה למיל' זה, וכלא פסוק זה דואני טבח
על הספר בדיו על כתובים נאמר, דהמגילה הכי' הינה
מגילה איכה שכי' מכלל הכתובים, וכוא דין הנאמר על כל
כתבי הקדש שאינם נכתבים רק על הספר ובדיו, ואם כתב
שלא על הספר ובדיו אין צדק קדושה כתיב הקדש ואין
מעמאין אח כידים כדתן בידים פ"ד עיי"ש, ולמיל' ילפוחא
מיוחדת על מגילה אסתר. אלא ודאי כמש"כ, דשני דיני
כתיבה הם בעיקרן ויסוד דין, דדין כתיבה של כתבי הקדש
למוד ודין כתיבה של מגילה למוד, ואף אם לא הינה נכתבת
במגילה הכתיבה של כתבי הקדש, שפיר היו יולאים בה יד"ה
מגילה, וע"ז כוא דבאבא בגז"ש דכתיבה כתיבה ללמד על דין
כתיבה מגילה עומה שגם כוא אינה רק על הספר ובדיו,
ולכתי כוא דלא ילא אם הינה כתיבה בשם או על הכיור,
משום דגם דדין כתיבה מגילה עומה בעינן דוקא ספר דדיו,
אבל מהקרא דברוך לא שמיטין לה, דאין זה ענין לדין כתיבה
מגילה לענין ללאח בה ידי הוצתו, רק לענין דין כתיבה כתיב
הקדש וקדושתן בלבד, וכמש"כ.

והנראה דיסוד דבר זה מחבאר נכדיא מכא דאיתא במגילה
דף ז' אמר שמואל אסתר אינה מטמאה את הידים
למימרא דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקדש נאמרה ובהאמר
שמואל אסתר ברוכה"ק נאמרה נאמרה לקרות ולא נאמרה
לכתוב, ונחמ"ש שם הקשו דהיינו פליג על סהם משנה דלקמן
דחנן קראח ע"פ לא ילא, וחילצו דכא דקאמר לא ניהנה
לכתוב ר"ל ברוכה"ק אבל מדרבנן ניהנה להכתוב ולקרות, אולם
ברביעא"ל שם וביומא דף כ"ט מתרץ דכא ודאי דניהנה
לכתוב וללאח בה יד"ה מגילה שלא יכא כקורא ע"פ, ומאי
דקאמר לא ניהנה לכתוב היינו שלא ניהנה לכתוב בכלל
כתיב הקדש לענין שכתובתה קדושה לעמא את הידים ככ"ד,
חכו לבדיא כמש"כ, דדין כתיבה מגילה למוד, ודין כתיבה
כתיב הקדש למוד, ודין כתיבה מגילה כוא מילתא באפ"י
נפשי לגמרי שאינו שייך כלל לדין כתיבה האמורה בכ"כ,
ובדחזינן דאף לשמואל דלא ניהנה מגילה אסתר לכתוב
כלל דין כתיב הקדש, מימ אית בה דין כתיבה לענין ללאח
בה יד"ה מגילה, חכ מפורש דדין כתיבה מגילה בשם
ההפלא שלה כו"א מין כתיבה נפרדת מלבד דדין כתיבה של
כתיב הקדש וכמש"כ, ורא"י זו עומה כוא גם משיטת החס'
שחילצו דלשמואל כתיבתה רק מדרבנן, ומכא ג"כ מוכח דדין
כתיבה מגילה כו"א דין כתיבה אחרת לגמרי בשם ההפלא
שלה, דכרי פשיטא דכיון דכתיבתה רק מדרבנן ולא ברוח
הקדש, אין בה חורח כתיב הקדש כלל גם מדרבנן, ובכ"כ
דכוא דין כתיבה אחרת לגמרי וכש"כ.

והנה צ"ב דף ע"ז אשכ"ח כתיב יחזקאל ושנים
עשר דניאל ומגילה אסתר, ובפירש"י שם ז"ל ואני
ידע למא לא כתיב יחזקאל בעלמא אם לא משני שלא ניהנה
נבואה לכתוב בחי"ל וכתובים אלו לאחר שבאו לארץ וכן
ספר דניאל שבה בגולה וכן מגילה אסתר עכ"ל, כרי מחבאר
מדברי רש"י דמגילה אסתר נכתבה לאחר שבאו לארץ, וקשה
מכא דאיתא בסדר עולם פכ"ט ונאחזו בזמן לשנה הבאה
נאמר וכתוב אסתר וגו', דכיון כתיבה במגילה ובמחבאר
במגילה דף י"ט, וכ"כ בפירש"י אסתר על פסוק וכתוב מרדכי
את הדברים האלה מגילה זו כמו שהיה שלח להם, שזכר
בגולה, ולכאורה דברי רש"י סותרים ז"ל. אכן לפמש"כ
דבריהם מובארים היטב, דכא דלא ניהנה נבואה לכתוב
בחי"ל, כיון רק על כתיבתה ברוח הקדש ונבואה, שזכר
כוא דחל בה חורח כתיב הקדש ומחשבת מכלל הכתובים,
אבל אין זה שייך כלל לדין כתיבה מגילה, שכוא דין כתיבה
בפ"ש ללאח בה יד"ה מגילה, חכ אינו חלוי כלל בכתיבתה
ברוח הקדש, ובדחזינן דגם לשמואל דלא ניהנה מגילה אסתר
לכתוב כלל ברוח הקדש ג"כ אית בה דין כתיבה, וממילא
דלא שייך ע"ז גם כא דלא ניהנה נבואה לכתוב בחי"ל.

ויש לומר דשמואל ה"ק, שלא ניתנה
ליכתב בכלל ספרי הקדש עד שתהא כמותה ⁶⁴⁸
לטמא את הידים.

על הספר ובדיו וכו': מגילן אתיא כתיבה
כתיבה כתיב הבא וכתב אסתר המלכה
וכתיב החס ויאמר להם ברוך מפיו יקרא
אלי את כל הדברים האלה ואני כותב על
הספר בדיו:

פ"ב מכלי מגילה כ"ט ז"ל אין כותבין את המגילה אלא
בדיו על בגד או על הקלף כספר חורב וכו' ואיכה
שרטוט כחורב עומה ואין כשר של לריק לעבד לשמך כתיב
כתיבה על הכיור או על עור שאינו משועבד או שכתב נכרי
או אפיקורוס פסול עכ"ל, וכבר הקשו ע"ז מ"ש דין פיצוד
לשמך משאר דינים האמורים בפ"ה דבבבא מגילה שזכר
לס"ה כמש"כ הרמב"ם דאין כותבין אותה אלא על בגד
או על הקלף וכן אם כתב נכרי או אפיקורוס פסול ויסוד
דבר משום דנקראת ספר כדאיתא במגילה דף י"ט ע"כ
דינה כס"ה, ומ"ש דין פיצוד לשמך דאין נוכח במגילה, ושיון
בעור א"י ס"ה חר"א שכתב בשם ר"ת דכיון דנקראת
ספר נותנין לה כל דין ס"ה גם לענין פיצוד לשמך, וכ"כ
גם בחי' הרמב"ן רפ"ב דמגילה עיי"ש, ואין צורך שיעת
הרמב"ם שחילק בין דין פיצוד לשמך לשאר כל הדברים
האמורים בס"ה.

והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דכנה מלינו חרי דיני
כתיבה במגילה, חדא דכרי כוא מכלל כתיב הקדש
ונכתבה ככל הכתובים, וכדאיתא צ"ב דף י"ד סדק של
כתובים וכו' דניאל ומגילה אסתר וכו', וכן ק"ל דמגילה
אסתר מטמאה את הידים כמבאר במגילה דף ז' משום
שכ"ה בכלל כתיב הקדש, ופסק כן הרמב"ם בפ"ה מכלי
אבות הטומאות כ"ז עיי"ש, ושניה איכה דין מטמא של
כתיבה מגילה, ובדחזינן דנאמרה בה דינים מיוחדים בכתיבתה,
דנקראת ספר ונקראת אגרת וכרי כוא כדאיתא של חורב,
ודין כתיבתה כדן ס"ה כמו שכתבנו למעלה מדברי הרמב"ם
ור"ת, מה שאין כדן כן בכל כתיב הקדש, וכייו משום
דכתיבה מגילה כוא דין בפ"ש ויש לה דינים מיוחדים, ופשוט
דכל כדן דינים הנאמרים בכתיבה מגילה הם רק לענין ללאח
בה ידי הוצתו בקריאתה מגילה, ש"ז כוא דנאמר יסוד כדן
של כתיבה מגילה, אבל לענין דין קדושה כתיב הקדש כמו
לענין דין טומאת ידים וכדומה, וכן לענין כדן דברים
שכתב א"י ראוי לאומרים בפ"ה, כזכר לא נאמר דין
כתיבה מגילה כלל, רק כרי כוא כזכר כתיב הקדש,
ודין כתיבתה לענין זה כמו כתיבה כל כתיב הקדש, חכ
פשוט. אולם נראה עוד, דדין כתיבה זו של כתיבה מגילה
כוא בעיקר דין כתיבה באפ"י נפשי שאינו שייך כלל לדין
כתיבה של כתיב הקדש, ואף אם הוה משכחין גוואל שלא
יכא בה דין כתיב הקדש בקדושה וכתיבתה, מימ אין זה
ענין כלל לדין כתיבה מגילה הנאמר לענין ללאח בה ידי
הוצתו, דדין כתיבה מגילה כוא דבר אחר לגמרי שאינו שייך
כלל לדין כתיבה של כתיב הקדש, ורא"י לזכר מכא דקבעי כתיב
במגילה דף י"ט על כא דחנן שאם הינה כתיבה בשם ובספר
וכי על הכיור ועל הדפחא לא ילא עד שכתב כתיבה על
הספר ובדיו, וקבעי כתיב מגילן ומשני אחי' כתיבה כתיבה

איש עי"ש, וכ"ז ויו דוחתא כך נאמר במסורת שכן הוא
 אורחו למימחתי בזקופא, וכמ"כ עשרה בני הכן כך הוא
 חורחן במסורת למימחתינו בלירה זו, כמו כל לורח שירוח
 שם כלמ"מ, וכיון שכן ס"ל להרמז"ס דכל יסוד דבר זה
 נאמר רק אם בא לכתוב להמגילה בתורה כחצי הקדש,
 שיסוד דין כתיבה זו הוא ממה שנתנה ברוכ"ק ונבואה
 ע"י אנשי כה"ג, וזהו הוא נאמרו דיני מסורת בלירה
 הכתיבה, אבל דין כתיבה מגילה דנחבאר דהוא כתיבה
 אחריהא לגמרי שאינה שייכה כלל לדין כתיבה של כה"ק,
 וגם אינה הלוי כלל במה שנתנה ברוכ"ק, וכדכאלו מהך
 דשמואל דס"ל דלא ניתנה להכתב כלל ברוכ"ק, ואפי' לדין
 דק"ל דגם כתיבה הוא ברוכ"ק, אבל אין זה נוגע לדין
 כתיבה מגילה שבה, כדכאלו מהך דסדר פולס דהקרא
 דותכתיב אסתר נאמר קודם שכתוב אנשי כה"ג ברוכ"ק,
 ונמלא דהי דין כתיבה מגילה גם קודם שנתנה ברוכ"ק,
 וא"כ ממילא דלא שייכי בה דיני מסורת כלל, דאין מסורת
 רק על כתיבה של רוח הקדש, וגם בל"ה י"ל דס"ל להרמז"ס
 דלא שייכי דיני לורח שירות ולורח אחריות רק בדין כתיבה
 של כתיבה הקדש, דכל עיקרן ויסודן הם מהדינים הנאמרים
 רק בכה"ק, שנאמרו בהם דיני פתוחות וסתומות ולורח
 שירות, אבל בדין כתיבה מגילה לא אשכחן להך דיני כלל,
 ואין לנו במגילה רק מה שלמדנו בה בגז"ש דכתיבה כתיבה
 ולא דינים אחרים, וכרי כתיבהא דכל השירות נכתבה ארית
 ע"ג לבניה ולבניה ע"ג ארית הון משפחה בני הכן לא מיירי
 מדין כתיבה מגילה, רק מדין כתיבה כה"ק, ובמה דהשיב
 שם גם מלבי כנסן, דהיינו בדין כתיבת בתורה כה"ק, וכ"כ
 מפרש הרמז"ס דגם עשרה בני הכן דהוא צדק ברייתא
 ביינו רק על כתיבת בתורה כה"ק, אבל אין זה ענין לדין
 כתיבה מגילה כלל, ולהכי הוא שהשמיט הרמז"ס להך
 חרי דיני ולא הביאם בכלל מגילה, כיון דאינם שייכים כלל
 לדין כתיבה מגילה, ודין כתיבה כה"ק לא הוזכר כלל ברמז"ס
 בשום מקום דהם מדינים כחלום במסורת, ולהכי בשמים
 גם להך חרי דיני.

ויסוד חלל מלאכי באר"ז כלל מגילה ס"ה ששיב
 דקמיימי שם מסורת מכל פרשיות שיש במגילה אחר
 מהם פתוחה ואחר מהם סתומה, ובסוף הכימין שם כתב
 ח"ל פרשיות לא שמעתי אס פתוחות אס סתומות ומסתברא
 לשמותן סתומות ענין חפלין ומחזות עכ"ל, ולבאיר דבריו
 בותרים זא"ז, וגם הראי שמיא מחז"מ למגילה ג"כ אינו
 מוכן כלל מאי שיעיכו להדין, וז"ל. אולם נראה דבאיר
 דברי האר"ז הם כמ"כ, דבמסורת שיש במגילה פתוחות
 וסתומות כולו נאמרו רק אם בא לכתוב בתורה כתיבה
 הקדש, אבל דין כתיבה מגילה הוא כתיבה אחריתא לגמרי,
 ש"י לא נאמר שום מסורת כלל וזהו שנסתפק באר"ז מה
 דין הפרשיות לענין דין כתיבה מגילה אם לר"ך לשמותן פתוחות
 או סתומות, והיינו דקפשיט לה מחז"מ, דשם ג"כ הוא דין
 כתיבה כפ"ע, מלבד דין כתיבת בתורה, וק"ל דמ"כ
 למעדיניהו סתומות, אלמא דדין פרשיות כ"מ הוא בסתומות,
 זולת כתיבת בתורה דאיכא כלמ"מ ומסורת על כל פרשה
 ופרשה אס פתוחה ואס סתומה, וכ"כ בכתבה מגילה דכוחה,
 לענין דין כה"ק שבה נאמר בנבואה על כל פרשה ופרשה דין
 פתוחה ודין סתומה, כפי המסורת שהביא באר"ז, אבל
 בדין כתיבה המיוחדת של דין כתיבה מגילה, שאינה שייכה
 לדין כתיבה כה"ק, דין פרשיות להיות סתומות כמו בתר"מ,
 ועכ"פ

נמצינו למדין מדברי באר"ז, דבמסורת של פתוחות וסתומות
 שנאמרה במגילה, לא שייכא רק לענין דין כתיבה כה"ק שיש
 בה, אבל אין זה נוגע לדין כתיבה מגילה, וא"כ הי"ל לנשת
 ברמז"ס דעל דין כתיבה מגילה לא שייכא לא דין לורח שירות
 ולא דין לורח אחריות, ואין כל בדברים הללו אמורים רק אם
 בא לכתוב בתורה כה"ק, וזהו שהשמיט הרמז"ס להך חרי
 דיני, וכמ"כ.

ולכ"י בהסוגיא דב"ב דאיריין לענין דין כתיבה של
 וכדתיבא בברייתא שם דסדרן של כתובים ובי דניאל ומגילת
 אסתר, וזה נעשה רק ע"י אנשי כה"ג שכתוב ברוכ"ק
 לאחר שצאו לארץ, אבל הקרא דותכתיב אסתר הרי לא מיירי
 מדין כתיבה כתיבה הקדש שיש במגילה אסתר [זה הרי
 כי ע"י אנשי כה"ג ולא ע"י אסתר], רק מדין כתיבה
 מגילה שהוא דין כפ"ע מלבד הכתיבה של כתיבה הקדש, וזה
 בלמח ה"ל לשנה הכאה, דלא שייך ע"י הא דלא ניתנה נבואה
 להכתב בחי"ל כמ"כ.

ולפי"ז נראה, דזהו יסוד דינו של הרמז"ס שפסק דמגילה
 אינה לריבה עיבוד לשמה, משום דס"ל להרמז"ס
 דכל דמגילה דינה כס"מ משום דנקראת ספר, כ"ז הוא
 לענין דינים המסויימים בס"מ, כגון כתיבה על הניל וכדומה,
 אבל לענין דינים החלויים בקדושה, כגון דין עיבוד לשמה,
 דמבואר בסנהדרין דף מ"ח דהוא חלוי בדין כתיבה מילתא
 הוא, וכבר הקשו הראשונים על ה"ל דהיא גיטין דף י"ד
 דגוילין של ס"מ לריבין עיבוד לשמן וכלא חנן ק"ל כר"ב
 דכזמנה לאו מילתא הוא, וחירו דנגוף בקדושה כ"מ מודים
 דכזמנה מילתא הוא ולא נחלקו אלא בשמיטין כמו שר
 כתובים וכתובין עי"ש בדבריהם, אבל עכ"פ יסוד דבר
 דגוילין לריבין עיבוד לשמן בקדושה חלי, ומשום דמשעת עיבוד
 וכזמנה נקדשו להיות גוילין של ס"מ וזהו המטעין להיות
 מעבודין לשמן [ועיין בהדושי ר"ח חלוי לאחמ"ר בכה"מ
 ז"ל בפ"א מהל' חפלין שבוסיף עוד דכ"ז הוא אס לר"ך
 כפיבוד משום קדושה הוא, אז הוא דבני דוקא לשמה
 יע"ש בדבריו], ולפי"ז נראה, דבמגילה דנחבאר דין כתיבה
 המיוחדת שנקראת לענין זה ספר אינו ענין כלל לדין כתיבה
 הקדש שלה, ואף אם אינה מעמאה אה הידיס ג"כ אינה
 צד לכל בני דיני דנקראת ספר ונקראת אגרת, משום דדין
 כתיבה מגילה הוא דין כתיבה נפרדת שאינו שייך כלל לדין
 כה"ק שלה וכמ"כ, וא"כ הרי נמלא דכתיבה זו המיוחדת
 של מגילה דנקראת לענין זה ספר ודינה כס"מ אין צד
 משום קדושה כלל, וגם בדין עיבוד שלה הוא מדין כתיבה
 מגילה שמה שדינה שאינה נכתבת אלא על הספר, ואינו
 שייך לדין קדושה ודין כה"ק שלה, כדכאלו מהסוגיא
 דמגילה דף י"ט, וא"כ ממילא דלא שייך בה גם כן דינה
 דבנין עיבוד לשמה, וזהו דין החלוי בקדושה דוקא, ולא
 נאמר כך דינה דנקראת ספר רק לענין שאר דינים שישן
 בס"מ שאין חלויים בקדושה, כמו כן דינה שאינה נכתבת אלא
 על הניל ודין יסוד בקשריה והפירה בגידון, וזהו דין מגילה
 כס"מ, אבל דין עיבוד לשמה שהוא דין החלוי בקדושה
 ובדין כתיבה מילתא הוא, צד דין ס"מ לחוד ומגילה לחוד,
 ואין מגילה כס"מ לענין זה, וזהו שפסק הרמז"ס דלא
 לעבד כעור שלה לשמה. ולפי כ"ל י"ל דהרמז"ן לפשמי
 דס"ל דין עיבוד לשמה של ס"מ אינו חלוי כלל בדין כתיבה
 מילתא הוא, רק הוא דין כפ"ע כס"מ כמו בדין לשמה של
 פשי דליתא יע"ש בהדושו גיטין דף י"ב ובמלחמות פ"ק
 דבוכה, וע"כ שפיר ס"ל דדין זה נובע גם במגילה כמו כל
 הדינים של ס"מ.

והנה במגילה דף ע"ז אר"י ויו דוחתא לר"ך למימחתי
 בזקופא ובי אומר רה"כ דרש רב שילא איש כפר
 חמרחא כל השירות כולן נכתבות ארית ע"ג לבניה ולבניה ע"ג
 ארית הון משפחה זו ומלבי כנסן שארית ע"ג ארית ולבניה
 ע"ג לבניה וכו', ועיין במ"מ פ"ב מהל' מגילה ה"יב שהקשה
 למה השמיט הרמז"ס להך חרי דיני. ולפמ"ש נראה לומר
 דעת הרמז"ס, דהך חרי דינים דיו דוחתא לר"ך למימחתי
 בזקופא, ועשרה בני הכן לר"ך למימחתינו ארית ע"ג ארית
 ולבניה ע"ג לבניה, לאו דהיינו דינים מיוחדים שנאמרו בדין
 כתיבה מגילה, כי אם דכל עיקרן ויסודן הם מדברים הנאמרים
 במסורת, שכן ניתנו להכתב בלירה זו, וכדמצינו בס"מ שיש
 מסורת מאחריות גדולות ואחריות קטנות ואחריות משונות,
 כמבואר ברמז"ס פ"ז מהל' ס"מ שיסודן במסורת איש משי